

2 października 1997 r.

RPO/224302/96/III/AB

Sąd Najwyższy
Izba Administracyjna
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
WARSZAWA

WNIOSEK
Rzecznika Praw Obywatelskich

o podjęcie uchwały wyjaśniającej przepisy prawne budzące wątpliwości w praktyce i orzecznictwie.

Na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 450) oraz art. 13 pkt 3 i art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 1994 r. Nr 13, poz. 48)

wnoszę o wyjaśnienie:

- czy podlega zaliczeniu na wysokość emerytury górniczej okres pracy, który po zsumowaniu wszystkich okresów przekroczył 45 lat (art. 10ª ust. 2 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.), a następnie ustalony został przy zastosowaniu odpowiedniego przelicznika z art. 10ª ust. 1 powołanej ustawy jako okres składkowy w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1

lit. a ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104 poz. 450 ze zm.).

Uzasadnienie

Przedstawione wyżej zagadnienie prawne powstało na tle praktyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozbieżnych orzeczeń Sądów Wojewódzkich i Sądów Apelacyjnych odnośnie ustalania wysokości górniczych emerytur i rent przy uwzględnieniu przepisu art. 10ª ust. 2 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin.

Przepis ten stanowi, że przy ustalaniu wysokości górniczych emerytur i rent łączny okres pracy obliczony z zastosowaniem przeliczników, o których mowa w ust. 1, uwzględnia się w wymiarze nie dłuższym niż 45 lat.

Oddziały ZUS ustalają najpierw okresy pracy przy zastosowaniu poszczególnych przeliczników, określonych w ust. 1 art. 10ª ustawy o z.e.g., odnosząc poszczególne przeliczniki do okresów pracy górniczej a następnie sumują otrzymane okresy pracy i porównują, czy łączna suma okresów pracy otrzymanych z przeliczenia, przekracza 45 lat (540 miesięcy).

Jeżeli łączna suma okresów pracy uzyskanych z przeliczenia przekracza 45 lat (540 m-cy) ograniczają okres pracy do 45 lat (540 miesięcy) i okres ten uwzględniają w wysokości górniczych świadczeń emerytalno-rentowych mnożąc po 1,3% podstawy wymiaru świadczenia, za każdy rok pracy.

Okresu pracy przekraczającego 540 miesięcy, uzyskanego z uwzględnieniem przeliczników, określonych w art. 10ª ust. 1, oddziały ZUS nie uwzględniają w wysokości górniczych świadczeń emerytalno-rentowych, stojąc na stanowisku, że przepis art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g. uniemożliwia uwzględnianie przy ustalaniu górniczych świadczeń emerytalno-rentowych

okresów pracy ustalonych przy zastosowaniu tych przeliczników, przekraczających 45 lat (540 miesięcy).

Oddziały ZUS uwzględniają jednak w wysokości górniczych świadczeń emerytalno-rentowych bez żadnych ograniczeń wszystkie okresy pracy górniczej, do których nie mają zastosowania przeliczniki, określone w art. 10ª ust. 1 ustawy o z.e.g.

Stanowisko oddziałów ZUS podzielają niektóre Sądy Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, czego przykładem są wyroki:

- Sądu Wojewódzkiego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 13 września 1995 r. sygn. akt XII U 863/95 - Sąd nie sporządził uzasadnienia wyroku, ponieważ ubezpieczony w przepisany terminie nie wystąpił o sporządzenie uzasadnienia wyroku, ani nie wniósł rewizji od tego wyroku. Treść protokołu z rozprawy sugeruje, że Sąd podzielił stanowisko organu rentowego zawarte w odpowiedzi na odwołanie co do braku podstaw umożliwiających, w świetle art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g., uwzględnienie w wysokości emerytury górniczej okresu pracy przekraczającego 45 lat, ustalonego przy zastosowaniu przeliczników określonych w art. 10ª ust. 1.
- Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 13 grudnia 1995 r. sygn. akt III AUr 752/95, który oddalił rewizję od wyroku Sądu Wojewódzkiego, ponieważ stanowisko tego Sądu nie uwzględniające okresu pracy przekraczającego (łącznie) 45 lat, ustalonego przy zastosowaniu przeliczników określonych w art. 10ª ust. 1, uznane zostało za odpowiadające dyspozycji art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g.

Zapadają jednak odmienne wyroki, czego przykładem są wyroki:

- Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 20 grudnia 1996 r. sygn. akt III AUa 25/96.

Sąd respektując ograniczenie stażowe wynikające z art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g. (m.in.) uznał, że do okresu pracy przekraczającego 45 lat powinny mieć zastosowanie przepisy ogólne art. 10 i art. 28 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent ... (Dz.U. Nr 104 poz. 450 ze zm.) i w tym również zakresie zmienił wyrok Sądu 1 instancji.

- Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 16 listopada 1995 r. sygn. akt III AUr 717/95.

Sąd Apelacyjny dokonał ustaleń i wysnuł wnioski w oparciu o następujący stan faktyczny sprawy:

Oddział ZUS w Chorzowie decyzją z dnia 25.12.1994 r. dokonał przeliczenia wysokości górniczej emerytury ubezpieczonego stosownie do art. 10ª ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o z.e.g.

Organ rentowy uznał, że okres składkowy ubezpieczonego wynosi 35 lat, czyli 420 miesięcy i zastosował przeliczniki, określone w art. 10ª ust. 1 ustawy o z.e.g., do 419 miesięcy pracy górniczej, a do 1 miesiąca nie zastosował żadnego przelicznika.

Organ rentowy odniósł przeliczniki:

- 1,8 do 134 miesięcy pracy górniczej = 241,2 miesięcy
- 1,5 do 25 miesięcy pracy górniczej = 37,5 miesięcy
- 1,4 do 260 miesięcy pracy górniczej = 364,7 miesięcy.

Łączny okres pracy ustalony przy zastosowaniu przeliczników wyniósł 642,7 miesięcy w związku z czym organ rentowy, biorąc pod uwagę przepis art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g., ograniczył do określenia wysokości emerytury górniczej okres pracy ustalony przy zastosowaniu przeliczników do 540 miesięcy.

Sąd Wojewódzki - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 24 kwietnia 1995 r. sygn. akt XU 535/95 oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji organu rentowego z dnia 25.12.1994 r.

W uzasadnieniu zaś wyroku podniósł, że art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g. należy rozumieć w ten sposób, że ograniczeniu do 45 lat podlega łączny okres pracy, do którego mają zastosowanie przewidziane w tym przepisie przeliczniki. Nie ma natomiast możliwości zastosowania ich do części tych okresów, a do pozostałych - zasad ogólnych z art. 10 i 28 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent ... (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), czego domaga się wnioskodawca w stosunku do 73 miesięcy.

Mając powyższe okoliczności sprawy na uwadze Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 16 listopada 1995 r. zmienił powyższy wyrok Sądu Wojewódzkiego i poprzedzającą go decyzję Oddziału ZUS w Chorzowie z 25.12.1994 r. w ten sposób, że do obliczenia wysokości górniczej emerytury ubezpieczonego doliczył 73 miesiące okresów składkowych bez zastosowania przelicznika z art. 10ª ustawy z dnia 1.02.1983 r. o z.e.g.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu tego wyroku stanął na stanowisku, że do prawidłowej interpretacji art. 10ª ustawy o z.e.g. odróżnić należy „rzeczywisty” staż pracy ubezpieczonego od tzw. stażu „przeliczeniowego”, tj. stażu ustalonego przy zastosowaniu wyższych przeliczników oraz, że ograniczenie stażu pracy do 45 lat dotyczy tylko stażu przeliczeniowego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że jak wynika z pkt. 2 zaskarżonej decyzji, rzeczywisty staż pracy przyjęty do obliczenia wysokości górniczej emerytury, wyniósł 420 miesięcy okresów składkowych i 45 miesięcy okresów nieskładkowych.

Okres pracy obliczony z zastosowaniem przeliczników 1,8, 1,5 i 1,4 wyniósł 642,7 miesięcy. Przy ograniczeniu okresu przeliczeniowego do 540 miesięcy oznacza to, zdaniem Sądu, że tylko 186,64 miesięcy można przeliczyć przy zastosowaniu przelicznika 1,4, skoro 134 miesiące przeliczone

wskaźnikiem 1,8 i 25 miesięcy przeliczone wskaźnikiem 1,5 dają już łącznie 278,7 miesięcy.

Aby uzyskać liczbę 186,64 miesięcy, do których Sąd Apelacyjny zastosował przelicznik 1,4, Sąd dokonał następującego obliczenia: od 540 miesięcy przeliczeniowych odjął 278,7 miesięcy przeliczeniowych i otrzymaną różnicę 261,30 miesięcy przeliczeniowych podzielił przez przelicznik 1,4. W ten sposób Sąd Apelacyjny uzyskał 186,64 miesięcy faktycznej pracy górniczej.

Następnie Sąd Apelacyjny uznał, że skoro ubezpieczony ma prawo do przeliczenia wskaźnikiem 1,4 - 260 miesięcy pracy górniczej to 73 miesiące po zaokrągleniu (260-186,64) nie są uwzględnione w wysokości emerytury. Gdyby bowiem uwzględnić tylko te miesiące, które organ rentowy przyjął w wyliczeniu (w pkt 3 decyzji), tj. $134 + 25 + 186,64 + 1$ to okres składkowy uwzględniony w wysokości emerytury wyniósłby 346,64 miesięcy. Tymczasem rzeczywisty okres składkowy wynosi 420 miesięcy. Sąd Apelacyjny odejmując od 420 miesięcy rzeczywistego stażu pracy uwzględnione w wyliczeniu 346,64 miesiące, uznał, że pozostałe 73,36 miesiące w ogóle nie zostały uwzględnione w wyliczeniu wysokości emerytury.

Nieuwzględnienie w wyliczeniu wysokości emerytury tych 73,36 miesięcy - zdaniem Sądu - jest sprzeczne z art. 2 ust. 2 pkt 1 lit. a i art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent ... (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.).

Powyższe stanowisko Sądu Apelacyjnego odnośnie interpretacji przepisów art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g. budzi wątpliwości, a zwłaszcza sposób ustalenia przez Sąd okresu pracy przy zastosowaniu przeliczników.

Przepis ust. 2 art. 10ª ustawy o z.e.g. mówi o łącznym okresie pracy obliczonym z zastosowaniem przeliczników z czego należy wnosić, że należy najpierw odnieść poszczególne przeliczniki do odpowiadających im

okresów pracy górniczej i obliczyć poszczególne okresy a następnie dokonać zsumowania tych okresów.

Natomiast Sąd Apelacyjny w powyższym wyroku „dopasował” okresy, do których zastosował przeliczniki, tak aby po przeliczeniu dawały okres 540 miesięcy.

W przypadku, gdy uzyskany łączny okres pracy ustalony przy zastosowaniu przeliczników przekracza 45 lat (540 miesięcy) należy ograniczyć ten okres do 540 miesięcy i uwzględnić tylko ten okres w wysokości świadczenia.

Okresy pracy przekraczające 540 miesięcy, jeżeli są okresami przeliczeniowymi w rozumieniu art. 10ª ust. 1 ustawy o z.e.g. nie powinny podlegać ponownemu przeliczeniu na okresy składkowe, dlatego nie mogą wpływać na wysokość górniczych świadczeń emerytalno-rentowych.

Łączny okres „rzeczywistej” pracy górniczej, do którego mają zastosowanie przeliczniki, wyniósł 419 miesięcy, a więc jest niższy od okresu przeliczeniowego 540 miesięcy, dlatego cały okres tej pracy został uwzględniony w wysokości górniczej emerytury w związku z art. 10ª ust. 2 ustawy o z.e.g.

Należy zaznaczyć, iż przepis art. 10ª ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników, jako przewidujący preferencyjny sposób ustalania niektórych okresów pracy wpływających na wysokość emerytur górniczych, posiada w stosunku do pozostałych przepisów, odnoszących się do ustalania stażu emerytalnego, charakter przepisu szczególnego, którego wykładnia wykraczająca poza ramy określone ust. 2 art. 10^a, nie jest dopuszczalna.

Przepis ten wyraźnie stanowi, że przy ustalaniu wysokości górniczych emerytur i rent, łączny okres pracy obliczony z zastosowaniem przeliczników, o których mowa w ust. 1 (art. 10^a), uwzględnia się w wymiarze nie dłuższym niż 45 lat.

Zamiarem więc ustawodawcy było uprzywilejowanie pewnych okresów pracy poprzez ustanowienie możliwości przyjęcia do wymiaru emerytury, wyższych od faktycznych okresów pracy uznanej za górniczą pod tym jednak warunkiem, że tak obliczane okresy pracy nie mogą przekroczyć granicy ustanowionej art. 10ª ust. 2 ustawy.

Rozbieżna praktyka sądowa w tej materii, nie sprzyja stabilności w ustalaniu uprawnień.

Z tych względów wnoszę jak na wstępie.

Prof. dr Adam ZIELIŃSKI

Załącznik:

- 1) akta Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach
- III AUr 717/95 oraz akta rentowe O/ZUS w Chorzowie NrKge-403/88817/5
- 2) kopia wyroku Sądu Wojewódzkiego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dn. 13.IX.1995 r.
XII U 863/95 oraz kopia odpowiedzi na odwołanie zainteresowanego Oddziału ZUS w Tarnowskich Górach z dn. 28.IV.1995 r.
- WOP KgE 231839/1
- 3) kopia wyroku Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dn. 20.XII.1996 r. - III AUa 25/96 wraz z kopią wyroku Sądu Wojewódzkiego z dn. 23.VII.1996 r. - XII U 1268/95
- 4) kopia wyroku Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dn. 13.XII.1995 r. - III AUr 752/95 wraz z kopią wyroku Sądu Wojewódzkiego z dn. 22.V.1995 r. - III U 722/95 oraz kopia odpowiedzi na odwołanie zainteresowanego Oddziału ZUS w Chrzanowie z dn. 13.IV.1995 r.
- WOP-Ka-E 65595/209/95
- 5) kopie wniosku,
ew.